

predstava, ki retoriko definira kot »sposobnost prepričevanja«.² V tem smislu je retorika opredeljena s svojim specifičnim ciljem (tj. *prepričati*) in ima lahko tudi negativen prizvok – pomembno je znati prepričati za vsako ceno, četudi gre za »neresnico« ali vsaj sporen način, s pomočjo katerega govorec doseže zastavljeni cilj. Zato je retorika pogosto bila in je deloma še vedno razumljena kot pretirano ukrašen jezik in prevara. Na drugi strani je že Aristotel pokazal, da pojem *prepričati* v zvezi z retoriko nima nujno negativne konotacije, temveč je retoriko treba razumeti kot »zmožnost, da pri vsakem primeru najdemo razpoložljiva sredstva prepričevanja« (*Rh.* 1355b25–26). Aristotelova retorika kot teorija javnega prepričevanja temelji na štirih glavnih retoričnih postopkih (odkrivanju, strukturiranju, ubeseditvi in predstavitvi argumentov), s pomočjo katerih je to, kar naj bi bilo v danem primeru prepričljivo, mogoče obravnavati s treh različnih vidikov: z vidika govorca, poslušalca in govora oz. njegove vsebine. Kvintilijan se v izhodiščnem pojmovanju retorike bolj kot na Aristotela nasloni na Platonovo in Izokratovo tradicijo o moralnem govorniku³ ter definicijo retorike zasnuje na znanju »dobrega govornika« (*Inst.* 2.14. 5; 2.15.34,38). Ta opredelitev, ki poleg starogrških temeljev vključuje tudi starorimske moralne predstave o govorniku-državniku, ne zajema le kakovosti govora (tj. »dobre/prepričljive izvedbe«), temveč v prvi vrsti poudarja *moralno-etično razsežnost* samega prepričevanja, to je »dobrega« govornika – njegovo odlič-

- 2 Quint., *Inst.* 2.15.3, prevod Matjaž Babič. Kvintilijan posebej poudari, da ima v mislih starogrški izraz *dýnamis* ('moč', 'zmožnost'), ki pa ga v nasprotju z nekaterimi drugimi pisci ne razume v pomenu 'zmožnosti', temveč kot 'sposobnost', ki se oblikuje skozi izobraževanje. Iz obširne in bogate retorične tradicije smo prav zato izbrali Kvintilijana, ki je živel in delal v Rimu v prvem stoletju našega štetja. Njegovo delo zelo nazorno povzema in razvršča različna dotedanja pojmovanja retorike, predvsem pa je za nas na tem mestu pomembno zato, ker je bilo že v času nastajanja zamišljeno kot celovit priročnik za učitelje govornišva. Na eni strani Kvintilijan z izredno tehnično natančnostjo obdeluje retorične strategije, na drugi pa se povsem konkretno posveča metodam izobraževanja idealnega govornika. *Šolo govornišva* pa smo kot referenčno besedilo izbrali tudi zato, ker predstavlja eno redkih obravnav retorike v njenem tesnem navezovanju na pedagoško prakso. In ker že Kvintilijan posebej poudari, da bi bilo v zvezi z retorično disciplino povsem zgrešeno uporabljati zgolj svoje domisleke (*Inst.* 2.15.37–38), tudi mi pri obravnavi posameznih retoričnih strategij vključujemo druge antične konceptualizacije, ki se uporabljajo v sodobni retorični teoriji.
- 3 Platon in Izokrat sta v svojih koncepcijah retorike izhajala iz povsem različnih ozadij, zelo poenostavljeno bi ju lahko poimenovali »filozofsko« in »solistično« ozadje. V kontekstu, kot ju omenjamo, je značilno to, da sta oba izpostavljala prav moralno podobo govornika kot enega ključnih elementov javnega prepričevanja – Platon je v tem videl edino možno sprejemljivost retorike, Izokrat pa njeno dejansko učinkovitost oz. prepričljivost.